

Könyvtáros úton Izraelben

Az *Israel Academy of Sciences and Humanities* meghívására 1986 júniusában két hetet töltöttem Izraelben. A meghívásra az említett izraeli akadémia, a francia Centre National de la Recherche Scientifique, az Union Academique Internationale és a Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára közös kiadásában megjelenő *Index of Jewish Art* IV. katalógusának (nagy formátumú cédulakatalógus) előmunkálata, nevezetesen a *Kaufmann-gyűjtemény* művészettörténeti indexelése, továbbá az izraeli szakkönyvtárak és információs központok 10. jubiláris konferenciáján, Ramat Gamban (Tel Aviv) [1] tartandó előadás adott alkalmat.

A meghívó fél által szervezett programban könyvtárlátogatások s velük egybekapcsolt konzultációk és megbeszélések szerepeltek. A szakmai programot gazdag művelődési program egészítette ki. Keretében földrajzi és régészeti láttnivalókkal, illetve korszerű felsőoktatási intézményekkel és gyűjteményekkel egyaránt megismerkedtem. A fogadtatás mindenhol nyílt és barátságos volt. Határozott érdeklődés mutatkozik a magyarországi szakmai fejlemények, konkrétan a kiadványcsere iránt [2].

A meglátogatott információs intézmények általában kedvező, kulturált körülmények között működnek, egyikük-másikuk építészeti is igen tetszetős megjelenésben (pl. a haifai vagy a Tel Aviv-i egyetemi központi könyvtár). Korszerű információs technikával való ellátottságuk eléri a jó nemzetközi színvonalat, a számítógépes technika alkalmazása általános. Ez mind az információgépesítésre, mind a könyvtárgépesítésre vonatkozik. A könyvtárgépesítés esetében ezen itt-ott még a fejlesztés irányában való egyezést kell érteni. A legösszetettebb probléma a számítógépes katalogizálás, különös tekintettel a héber nyelvű irodalom feldolgozására. A nemzeti könyvtárakban azonban ennek módszerét is kidolgozták és alkalmazzák is. Az információgépesítésben közkeletű és tömeges az online hozzáférés a nemzetközi adatbázisokhoz; a könyvtárakban is rutinszolgáltatás.

A korszerű információs technológia alkalmazását lehetővé tevő kedvező elhelyezési körülmények létrejöttében nem egy esetben jelentős külföldi magánadományok (alapítványok) játszottak közre.

A gyűjtemények közül kimagasló értékű az 1926-ban alapított *Nemzeti Könyvtáré*, amely nemcsak a hebraika és judaika irodalom letéteményese, hanem mint általános tudományos könyvtár is magas színvonalon áll. A többi meglátogatott könyvtár és információs intézmény inkább közvetlen funkcióinak megfelelően szerzi be a külföldi

szakirodalmat. A héberen kívül az angolszász irodalom dominál [3].

A gyűjtemények fejlesztésében is szerepet játszanak a külföldi adományok. Így került pl. a Nemzeti Könyvtár állományába a kémiai orientációjú, nagy tudománytörténeti értékű *Einstein-gyűjtemény*. A Tel Aviv-i egyetem központi könyvtárának új szárnya fogadja majd be az eredetileg Németországban, majd Angliában szervezett náci és antináci külön-gyűjteményt.

A könyvtári és információs munka – eltekintve a műszaki területtől – együtt folyik. A *Henrietta Szold Intézetben* (ez az ún. magatartás-tudományokkal foglalkozik) működő információs szolgálat az izraeli társadalomtudományi tájékoztatás egyik központja. Különösen gépesített – oktatáspolitikai és -módszertani jellegű – információkutatása kelt széles körű érdeklődést [4]. Felsőoktatási szempontból érdekes a *jeruzsálemi egyetem* könyvtáros iskolája, amelynek vezetője hosszabb ideje kapcsolatban áll a magyarországi tudományometriai kutatókkal.

Ez áttekintés után íme, a meglátogatott intézmények tételes felsorolása:

- ◆ *Henrietta Szold Institute, The National Institute for Research in Behavioral Sciences,*
- ◆ *Jewish National and Hebrew University Library,*
- ◆ *School of Librarianship,*
- ◆ *Haifa University Library,*
- ◆ *Tel-Aviv University Library,*
- ◆ *National Center of Scientific and Technological Information.*

A szorosan vett szakmai intézményeken kívül meglátogattam a könyvtári szempontból érdekesebb múzeumokat is: *Yad Vasem* (a holokauszt múzeum), *Israel Múzeum* (Nemzeti Múzeum) a "könyv szentélyével" (holt-tengeri tekercsek), *Diaszpóra Múzeum* (Tel Aviv). Gyűjteményeiknél, felszereltségüknél fogva nagyszerű, kimagasló létesítmények.

Néhány szót arról a környezetről, illetve körülményekről, amelyek között az izraeli könyvtárak dolgoznak. Lehet, hogy a bemutatott illusztráció némileg frivol, de talán valamelyest érzékelteti a vallásosság befolyását és a technika összefüggéseit. Otlétem vége felé vallási ünnep volt. Este, amikor a szállodába értem, a mindaddig kifogástalanul engedelmeskedő liftben hiába nyomkodtam emeitem gombját. A masina rám mordult, majd egy idő után ajtaja összezáródott, és a III. emelet helyett lement az első alagsorba. Ott nyitott ajtóval várakozott egy kicsit, aztán becsukódott, és levonult a másodikba. Ez a számomra érthetetlen játék fölfelé is megismét-

lődött: a szekrény minden szinten megállt, morgott egyet, nyitott ajtóval várakozott egy darabig, majd fölkapaszkodott a következő szintre. Az egyébként másodpercekig tartó út perceket vett igénybe.

Másnap reggeli kérdésemre, hogy mi volt a lift önféjűségének az oka, nevetve elnézést kértek, mivel nem figyelmeztettek a "Sabbat elevator" üzemére. A vallásos emberek miatt ugyanis a liftet egyházi ünnepeken úgy üzemeltetik, hogy az ne sértse a rítust, amely ilyenkor tiltja a közlekedési eszközök használatát. Ezért nem a liftező személy hozza működésbe a berendezést, hanem a számítógépes program.

Ez a jelenség nem egyedülálló, vannak ennél szélsőséesebb megnyilvánulások is. A rituálé, a hitbéli hagyományok ötvöződése a legmagasabb fokú technikával és szervezéssel, ez egyik legjellegzetesebb vonása a meglátogatott országnak. E tekintetben Japánra emlékeztem.

Jegyzetek

- [1] 10th National Conference of the Israel Society of Special Libraries and Information Centers (ISLIC), az előadás

címe: Bibliographical services in Hungary with special regards to social sciences information. A konferencia előadásai kötetben jelentek meg 1986 telén. A konferencia fő témája az online keresés volt. A magyar előadás kis részben foglalkozott csak ezzel, főleg a magyarországi információügy főbb vonásait mutatta be. Az előadás után több kérdés hangzott el. Ezek a magyarországi információs szakemberképzésre, a hálózatok szervezésére, a MISON adatbázisra és a nemzetközi adatbázisok hozzáférési lehetőségeire vonatkoztak. A hallgatóságot érthetően inkább a magyarországi információs helyzet érdekelte, mintsem online tapasztalataink.

- [2] E vonatkozásban a kapcsolat folyamatosnak tekinthető, a meglátogatott intézmények érdeklődést mutatnak a csere bővítése iránt.
- [3] A nemzeti könyvtáron kívüli két nagy egyetemi könyvtárban – Haifában és Tel Avivban – a magyar szakirodalom rendkívül csekély mértékben képviselteti magát, még az idegen nyelvű is. A Tel Aviv-i egyetemi könyvtár igazgatójával szóba került a csere fejlesztése a Magyar Tudományos Akadémia Könyvtárával.
- [4] A kiadványcsere kiépítése a MTA Pszichológiai Intézetének Könyvtárával folyamatban van.

Rózsa György
(MTA Könyvtára)

Humán és nem humán vonatkozások egy teljesen informatizált társadalomban

Szemben a természeti népeknek a természethez fűződő közvetlen kapcsolatával, a modern ember a természet világról, közelebbi és távolabbi környezetének tárgyairól és eseményeiről jobbra csak egy másik ember, illetve a sajtó, a könyv, a rádió, a televízió révén szerezhet tudomást. Magyarán szólva: információs társadalmunkban a valóságot nemhogy másod-, sokkal inkább csak a harmad-, sőt negyedkézből ismerhetjük meg. Civilizált társadalmunkat főleg informáltságunk lényegi jellemzői – a kommunikációs folyamatok gyakorisága, az információátvitel eszközei és a közlések tartalma – különböztetik meg a primitívektől.

A címben szereplő "humán" kifejezés akkor jellemez valamely helyzetet, ha benne az életszükségletek bizonyos mértéke a szenvedés bizonyos mértékének túllépése nélkül elértnék vehető. Ennek megállapításában ne tévesszenek meg senkit az emberek által előnyben részesített különféle javak, magatartások és igények, hiszen az ember sok mindent megszokhat, miközben számára hasznosabb életlehetőségeket mulaszt el. Mindenekelőtt ezért azt gondoljuk át, hogy merre is tart a társadalom fejlődése. Nevezetesen azokat a kölcsönhatáso-

kat kell a továbbiakban tanulmányoznunk, amelyek az antropológiai előfeltételek, a kommunikáció technikai feltételei, valamint a társadalom szerkezete és kultúrája között alakultak ki.

Az információtömeg gyarapodása

A huszadik század produkálta információtömeg hagyományos kezelése lehetetlenné vált. E feladat megoldásához új technikai eszközökre volt szükség. Ezek meg is születtek. Csak egyetlen példát teljesítőképeségükre: a Philips, a Sony és a Nippon-Columbia által kifejlesztett 12 cm átmérőjű optikai kompaktlemezek tárolókapacitása 1000 hajlékony mágneslemezzel vetekszik, azaz egyetlen kompaktlemezen Európa valamennyi lakosának személyi adatai "elférnek". A megannyi elektronikai "csoda" ellenére sem szabad megfeledkeznünk arról, hogy e vívmányok árnyékában az emberre újfajta veszélyek leselkednek. Idejében kell elhárításukról gondoskodnunk.

Először is el kell gondolkodnunk az információ és az értelmes tudás közötti különbségen. Az